

**KÁROLI GÁSPÁR REFORMÁTUS EGYETEM
HITTUDOMÁNYI KAR
DOKTORI ISKOLA**

**A MAGYAR REFORMÁTUS EGYETEMI MISSZIÓ
TÖRTÉNETE, HELYZETE, KÜLÖNÖS TEKINTETTEL
A BUDAPESTI REFORMÁTUS EGYETEMI ÉS
FŐISKOLAI GYÜLEKEZETRE**

Tézisfüzet

Doktori Iskola vezetője:
Dr. ZSENGELLÉR József
tanszékvezető egyetemi tanár

Témavezető:
Dr. HORVÁTH Erzsébet
tanszékvezető egyetemi docens

Készítette:
GYÖRFFY Eszter

Budapest, 2013

A doktori értekezés témájának indokoltsága

Az egyetem az értelmiség képzésének színtere. A hallgatók száma és aránya a társadalomban – az utóbbi fél évszázadtól eltekintve – nem volt jelentős. Az egyetemre járók közössége szűk réteget alkotott, hatása hasonló az ételben lévő sóhoz. A Mester felelősségteljes magatartást vár az egyetemi fiataloktól is: *„Ti vagytok a föld sója, ha pedig a só megízetlenül, mivel lehetne ízét visszaadni? Semmire sem való már, csak arra, hogy kidobják, és eltapossák az emberek.”* (Mt 5,13) A só nemcsak megízesíti az ételt, hanem megóvja azt a romlástól; hasonló ehhez az egyetemista, értelmiségi réteg küldetése is a társadalomban: meghatározza nemzetének életét, prófétai tisztet tölt be. Az az értelmiség, ha nem teljesíti küldetését, hogy só legyen; elveszti önmagát, országát és egyházát is.

A 18. század végéig az egyetemek többségén keresztyén szellemben oktattak, neveltek. A tudományok és a teológia kölcsönösen hatottak egymásra, a hallgatók számára meghatározóak voltak az evangéliumi normák. A felvilágosodás eszmeisége azonban szembe állította hittel a tudást: létrehozta a szekularizált tudományok autonómiáját és a világi egyetemeket. Az ipari forradalom okozta gazdasági és társadalmi változások pedig gyökeresen átalakították az egyetemi diákság életkörülményeit, hithez való viszonyát.

A 20. század végétől az Európai Unió jelentős számú képzett munkaerőt igényel, emiatt az egyetemi diákság létszáma is radikálisan megnövekedett.

A nagyvárosi egyetemeken tanuló fiatalok többsége vidékről (külföldről) származik, akik kiszakadva a család (gyülekezet) védő közösségéből, kulturális és társadalmi sokszínűséggel találják szembe magukat. Ebben a szellemi és kulturális túlkínálatban az Egyház és az általa adott „Válasz” az élet kérdésre „csak” egy a sok közül.

A református értelmiség felelősségvállalása mindig is meghatározó volt a magyar történelemben, annak ellenére, hogy a tagjainak száma a több évszázados ellenreformáció következtében

fokozatosan csökkent. A református egyház történetének folyamán jelentős iskolafenntartónak számított, bár a felsőoktatásban kevésbé képviseltette magát; többszöri sikertelen próbálkozás után, a református egyház csak 1993-ban alapíthatott egyetemet.

Az evangelizáció a felsőoktatásban is a misszió-keresztelési-katechetikai parancs része. A misszió célja elsősorban nem az egyház térnyerése, hanem Jézus Krisztus hirdetése, a krisztusi küldetés betöltése.

A doktori értekezés témája

A doktori disszertáció témája a magyar református egyetemi és főiskolai hallgatók közötti misszió története, jelene, a Budapesti Református Egyetemi és Főiskolai Gyülekezet történetének és jelenlegi (1989–2008) helyzetének bemutatásán és elemzésén keresztül.

A doktori értekezés célja bizonyítani, hogy az egyházon belül más missziókhoz hasonlóan tudatosan vállalt *külön* missziói munkát kell folytatni az egyetemi és főiskolai fiatalság között.

Kutatási módszerek, területek

A disszertáció történeti részéhez kutatást végeztem a Magyarországi Református Egyház Zsinati Levéltárában (MREZSL), a Dunamelléki Református Egyházkerület Ráday Levéltárában (DRERL), a Dunamelléki Református Egyházkerület (DRE) Püspöki Hivatalában. Felhasználtam a Budapesti Református Egyetemi és Főiskolai Gyülekezet (BREFGY) lelkészi hivatalában található iratokat.

Az egyetemi misszió, illetve Budapesti Református Egyetemi és Főiskolai Gyülekezet jelenének bemutatásához és elemzéséhez felméréseket végeztem.

A doktori értekezés három pontban összegezhető:

1. A református egyháznak az egyetemistákkal, mint az ifjúság *speciális* csoportjával külön foglalkoznia kell.

Az egyetemi hallgatók oktatási és életkori sajátosságaiból következően egy külön, egyre jelentősebb számú csoportot képeznek a diákságban.

Az egyetem kialakulásából fakadóan korporatív előjogokkal, nagyfokú autonómiával rendelkező intézmény. A felvilágosodás koráig az egyetemek a szakképzést kiegészítve világnézeti és etikai orientációt is nyújtottak. A 20. század végére a reformáció és szekularizáció hatásai következtében az egyetemek többségében szekularizált intézményekké váltak. A vallás elvesztette egyesítő-irányító funkcióját. Hazánkban a hitoktatás évtizedig nem volt kötelező, így nem minden fiatalnak volt módja a középiskolai tanulmányai ideje alatt hitbeli ismeretekre szert tenni, illetve az egyházi iskolákban érettségizetteknek is szükségük van életkoruknak megfelelő hitismeretek megszerzésére, mélyítésre; továbbá lelki, gyülekezeti közösségre.

A hallgatók a fiatal felnőttkor, a *posztadoleszcencia* (18-25 év) sajátos korszakát élik át felsőfokú tanulmányaik idején. A korszakra jellemző lélektani folyamatok:

- identitás keresés, intimitás krízise, kapunyitási pánik, leválás,
- vallási, világnézeti elköteleződés,
- kiszolgáltatottság (szenvedély) betegségek veszélyének.

A rendszerváltást követő évtizedekben nagyságrenddel megnőtt a magyar egyetemi hallgatók létszáma (1989–2008), ugyanebben az időszakban az egyetemi korosztályhoz fiatalok vallási kötődése gyengült. (Az 1990-es évek közepén az egyetemi fiatalok 10%-a vallotta magát elkötelezett keresztyénnek, ez az arány 2008-ra 3%-ra csökkent.)

A magyar társadalomban a közösségek visszaszorulása és az egyéni érdekek erősödése folyamatos. A közösségi értékeket hagyományosan hangsúlyozó egyháznak már nincsen olyan tekintélye, amely ezt a tendenciát ellensúlyozná. A vallásosság visszaszorulása és az individualizáció az egyetemi hallgatókat élethelyzetükből következően különösen is érintik. Amennyiben az

egyház szeretné az általuk képviselt közösségi értékeket az egyetemi korcsoport számára is vonzóvá és vállalhatóvá tenni, külön figyelmet kell fordítania az egyetemi pasztorációra.

A hitbenjáró fiatal felnőtteket nem érdeklik az egyházjogi kategóriák, számukra elsődlegesen az fontos, hogy olyan keresztyén közösségre találjanak, ahol hitben növekedhetnek és lehetőséget kaphatnak a szolgálatra. Amennyiben az egyetemisták nem találnak ilyen gyülekezetre olyan keresztyén közösséghez csatlakoznak, ahol ezt a közösségi élményt megtapasztalják, legyen az egyesület, vagy kiségyház.

2. A református egyház egyetemi missziójában az egyetemi gyülekezetek megtartó ereje kimutatható.

2.1 Történelmi előzmények

A magyar református egyház történetében az egyetemi misszió Soli Deo Gloria (SDG) Diákszövetség keretein belül bontakozott ki az 1920-as évek végén (1928. *főiskolai collégiumi* program, szárszói nyári konferenciák).

A Magyarországi Református Egyház (MRE) 1934/35-ös konvent missziói munkatervében kiemelten támogatta az SDG tevékenységét; ennek köszönhetően 1936-ban Kiss Sándor személyében főiskolás lelkészt nevezett ki.

A II. világháborút követő politikai fordulat miatt az egyetemisták közötti misszió keretei is megváltoztak. Az SDG megszüntetése után még 1955-ig az egyetemi lelkészek vezetésével, gyülekezeti keretek között folyhatott tovább ez a misszió.

A Budapesti Református Egyetemi és Főiskolai Istentiszteletek: „*spontán kezdeményezésként missziói és katechetikai céllal jött létre.*” Mint alkalmi, de mégis heti rendszerességgel tartott összejövetel eleinte nem kívánt külön gyülekezetként működni. Az első egyetemi istentiszteletet 1989-ben a Kálvin téri Református Templomban tartották. Az istentiszteleti közösséget Munkatársi Közösség vezette állandó lelkész nélkül.

A püspök 1994-ben rendelte ki az első egyetemi lelkészt KOVÁCH Tamás személyében. A következő évben a formálódó gyülekezet presbiteriumot választott, a presbiterek a közösség céljait így összegezték:

- Budapesten tanuló hallgatóknak gyülekezetet biztosítani;
- a református egyetemi ifjúságnak szellemi közösséget biztosítani.

Ennek jegyében alakították ki a programokat is (bibliaórák, evangelizációk, Református Egyetemi Pince Klub, Protestáns Műhely, farsangi bál, tánciskola, színhátszókör, kirándulások, nyári tábor stb.).

2002-ben a gyülekezet önálló helyet kapott a budai oldalon (a Magyarországi Egyházak Ökumenikus Tanácsának épületében). Ezt követően (2003) rendezték az egyetemi lelkészek státuszát. 2005-ben pedig a fenntartó Dunamelléki Református Egyházkerület elfogadta a Budapesti Református Egyetemi és Főiskolai Gyülekezet Alapító Okiratát.

2.2 A Budapesti Református Egyetemi és Főiskolai Gyülekezetben végzett felmérések és annak tanulságai

A Budapesti Református Egyetemi és Főiskolai Gyülekezetben készült felmérések¹ elemzése alapján a fővárosi egyetemi gyülekezet az alábbiakkal jellemezhető:

A BREFGY felekezeti szempontból homogén, a reformátusok aránya 1989–2011 között 87% volt, 2011-ben 78%. A tagok 80%-a vallásos nevelésben részesült, az egyházi középiskolákban érettségizettek aránya folyamatos növekedést mutat. A fiatalok többségének napi döntéseiben meghatározóak az evangéliumi normák, ezért tudatosan kerestek olyan kortárs, egyetemi közösséget, ahol a hitüket is gyakorolhatják.

Az egyetemi gyülekezet tagjainak többsége (80%) felsőoktatásban tanult, a hallgatók szüleinek kétharmada felsőfokú végzettséggel rendelkezett.

¹ 2002-ben a BREFGY presbiteriuma, 2006-ben BANDER Katalin, 2008-ban és 2011-ben GYÖRFFY Eszter készített felméréseket.

A BREFGY tagjainak átlag életkora csökkenést mutat: 2006-ban 24,5 év, 2008-ban 23,7 év, 2011-ben 21,9 év. Okok: az egyetemi képzés változása, egyházi iskolákkal szorosabb kapcsolatnak; honlapnak és facebooknak köszönhetően hamarabb rátalálnak az egyetemisták a gyülekezetre. Ezzel szemben az egyetemi gyülekezetbe járás időtartama erőteljes csökkenést mutat: 1989–2008 között 4,4 év, 2008–2011 között 4,6 év, 2011-ben 1,3 év volt. Ennek háttérben az egyetemi képzés változása áll.

A BREFGY tagjai rendszeresen imádkozó, bibliát olvasó és szolgáló közösség. A gyülekezet értelmiségi jellege azonban az egyetemi képzés átalakulásával háttérbe szorulóban van. 2011-ben a tagok közel fele (46%) egyházi középiskolában érettségizett, hittani ismereteik felszínesek és pontatlanok.

A gyülekezetben szolgálatokat (pl. szeretetvendégség, liturgia) vállalók aránya 30-40% között mozog. Tanulmányaik befejezésével a gyülekezeti tagok több, mint 90%-a *felőtt* gyülekezetbe épül be; *új* közösségükben (hasonló arányban) aktívak. Az egyetemi gyülekezetből sok önkéntes fiatal szolgál a Zsinat által szervezett programokon; illetve önkéntes diakóniai évet tölt külföldön.

2011-ben 12 református egyetemi közösség volt a Kárpát-medencében. Az ezekben végzett felmérések szerint az egyetemi gyülekezetek tagjai többségükben keresztyén család nevelkedett, már gyermekként elköteleződött fiatalból áll. Ehhez képest töredéke a gyülekezeteknek az, aki felnőtként jutott hitre.

Összegezve elmondható, hogy az egyetemi gyülekezet *a hitvalló református értelmiség újjátermelő színtere: a felsőfokú oktatásban résztvevő fiatalok megtartó közege*. Azonban az egyetemi gyülekezet kevésbé hatékony a nem hívő fiatalok megszólításában.

3. Az egyetemi gyülekezetek jelenlegi formájukban nem elegendők a misszió végzéséhez, a református egyház és a keresztyén egyesületek közösen végezett missziója, együttműködése szükséges.

3. 1 Történelmi előzmények

A belmisszió keretében jöttek létre keresztyén ifjúsági egyesületek, a legmeghatározóbb közöttük az 1844-ben megalapított *Young Men's Christian Association* (YMCA) volt; a szervezet vezetői a Párizsi Alapban (1855) így fogalmazták meg küldetésüket: „*A Keresztyén Ifjúsági Egyesületek célja egy szövetségbe gyűjteni azokat a fiatalokat, akik Jézus Krisztust Uruknak és Megváltójuknak vallják a Szentírás szerint, és akik hitükkel és egész életükkel tanítványai kívánnak lenni, és együttműködnék azért, hogy Isten országa terjedjen a fiatalok között.*” 1883-ban is létrehozták a YMCA magyarországi szervezetét a *Keresztyén Ifjúsági Egyesületet* (KIE). Ezt 1933-ban az MRE Egyetemes Konventje hivatalos munkaágának ismerte el.

Az egyetemi fiatalság misszionálását célozta meg az 1895-ben létrehozott *World Student Christian Federation* (WSCF). 1910-ben hatásukra jött létre a *Magyar Evangéliumi Keresztyén Diákszövetség* (MEKDSZ), ami 1925-ben felvette a *Magyar Diákok Pro Christo Szövetsége* nevet.

1901-ben egyetemisták és értelmiségiek kezdeményezték a egyetemi hallgatók hazafias, vallásos és tudományos nevelésére a *Bethlen Gábor Körök* létrehozását.

A magyar református egyetemi misszióban a meghatározó és hatékony szolgálat az 1921-ben teológushallgatók által megalapított *Soli Deo Gloria Szövetség* keretein belül folyt.

1925-ben Zánkán tarották az első SDG nyári főiskolás konferenciát, ennek a programnak 1928-tól a szárszói tábor adott helyet. 1928-ban a főváros jelentősebb felsőoktatási intézményeiben az SDG programjait is hirdették. Az SDG vezetői 1929-ben kidolgozták a *főiskolai collégiumi* programot, ennek keretében hármas célt kívántak megvalósítani: spirituális-bibliaköri foglalkozások, szemináriumi-intellektuális-világnézeti előadások, és

gyakorlati munka megvalósítását, a diákok testi-lelki épülésére. Az SDG a vidéki hallgatóknak internátusokat létesített. A 1930-as évek közepére már 19 ilyen bibliakör működött az ország egyetemein. A munka kordinálására, a körök segítésére és a hallgatók lelkigondozására az SDG főiskolai titkárokat nevezett ki. 1932-ben az SDG *Új Magyarság* néven főiskolai lapot indított.

Az egyesületek munkájának a politikai vetettek véget, 1949-ben feloszlatták az egyesületeket (köztük az SDG-t, a MEKDSZ-t is).

3.2 Az egyesületek szerepe az egyetemi misszióban

A magyarországi egyetemi misszióban szolgáló egyesületek komoly szolgálatot végeznek. Tevékenységük kiegészíti egymást.

A MEKDSZ nem hivatalos keretek között 1989 előtt is működött, amint lehetett újjáalakult a szövetség. A szövetségnek 2002-től több teljes állású munkatársa van. A diákkörök száma 30-35 között mozgott. Ebben az évben a szövetség falumissziót kezdett Szalontán; egy évvel később már mintegy 12 MEKDSZ-diákkörből vettek részt a fiatalok a falumisszióban.

A 2000-es évek második felétől a szövetség a bibliakörök működtetése mellett nagy hangsúlyt helyezett a nem hívő fiatalok megszólítására: 2007-ben a *vagyOK* elnevezésű tavaszi evangelizációs program keretében 10 000 János evangéliumot osztottak ki. A következő évben kidolgozták az *Érdeklődő Vagyok* kiscsoportos evangelizációs módszert. 2009-ben a fővárosban négy helyszínen *Folyt köv evangelizációs fesztivált* tartottak. 2011-ben egy interaktív honlapot hoztak létre, és az ott feltett hittel kapcsolatos kérdéseikre kaphattak választ azok, akik elmentek az *egykérdés-fesztiválra*. 2011-ben a *Grund Apologetikai tábor* segítségével a diákok felkészülhettek arra, hogy milyen válaszokat adhatnak kortársaiknak a hitbeli kérdéseikre.

Az Amerikai Egyesült Államokban 1951-ben Bill BRIGHT *Campus Crusade for Christ* néven társaságot hozott létre az egyetemisták evangelizálására. Ennek részeként alakult meg 1990-ben a *Timóteus Társaság* (TT).

A Timóteus Társaság nem csak az evangélium hirdetését (Mt 28,18-20) tekinti küldetésének, hanem a tanítvánnyá tételt is: „*amit tőlem hallottál sok tanú előtt, azokat add át megbízható embereknek, akik mások tanítására is alkalmasak lesznek*” (2Tim 2,2). Az evangelizálást és tanítványozást egymást kiegészítő feladatnak tartják. A TT kifejezetten a hallgatóknak szánt programjai:

- *Fiatalok az Élet Küszöbén* program (FÉK) Budapesti Corvinus Egyetemen hivatalosan bejegyzett diákszervezet.
- Félévente a TT tagjai 8000 *túlélőcsomagot* (mappában jegyzet-füzet, toll, egy evangélium, kérdőív a hitbeli viszonyulásukról) osztanak ki, a program keretében ötszáz egyetemistával beszélgetnek, a beszélgetések hatására mintegy 30 diák tér meg egy évben.

A MEKDSZ missziójában a már hívő fiatalok felkeresése és a hitben való megtartása a cél, a Timóteus Társaság azokat az egyetemistákat keresi és szólítja meg, akik csak érdeklődők. A Keresztyén Ifjúsági Egyesület csak Erdélyben folytat főiskolás missziót Kolozsváron és Marosvásárhelyen.

Jellegzetességükből fakadóan ezek az egyesületek ökumenikusak, nyitottak és párbeszédre készek, nemzetközi kapcsolatokkal rendelkeznek.

Az egyetemi misszióból jelenleg hiányoznak a hitvallásos egyesületek. Az SDG újjáalapítását követően jellemzően csak a református középiskolákban tevékenykedik.

Történelmi okok és az individualizmus erősödése miatt, az egyesületi forma ma már nem annyira népszerű, mint a 20. század első felében volt, ennek ellenére napjainkban is komoly eszköze lehet az egyetemi misszióknak. Az egyesületek a fiatalok számára hitelesebbeknek és nyitottabbak tűn(het)nek, mint az egyház. A diákok szívesebben vesznek részt egy egyesület programjain, bár kevesen lesznek hivatalosan is tagjai az adott szervezetnek. A fiatalok a MEKDSZ, a Timóteus Társaság önszerveződő köreiben szolgálati lehetőséget kapnak. A hallgatók számára vonzó lehetőség az önkéntesség, szívesen szánnak erre 1-2 évet az életük-ből. A szervezetek nemzetközi kapcsolatainak köszönhetően a fia-

talok önkéntes munkatársként külföldre is kijuthatnak, nyelveket tanulhatnak.

Az egyesületek gyengéje, hogy nem ad egyház-képet és gyülekezet-élményt. A fiataloknak tanulmányaik befejezése után, ezeket a bibliaköröket (egyesületeket) elhagyva problémát okoz(hat)nak gyülekezetet találni. Ez főként azoknak gond, akik a MEKDSZ, vagy a TT bibliaköreiben tértek meg. Ebben az esetben a fiatalok a hitgyakorlatot élethelyzetéhez fűződő sajátosságként élhetik meg.

A szervezeteket személyes kapcsolatok kötik össze, mintsem hivatalos együttműködés.

Az egyetemi gyülekezet kevésbé hatékony a nem hívő fiatalok megszólításában, viszont az ifjúsági egyesületek hangsúlyosan evangelizációs céllal jöttek létre. A jézusi értelemben vett misszió gyakorlásában a keresztyén ifjúsági egyesületek merészebben alkalmaznak kreatív eszközöket – nem korlátozzák őket az egyházi tradíciók –, például: újító szemlélet, forradalmi megszólítási taktikák és technikák. A megszólítás önmagában nem elegendő, az ifjú megtértek egyházba integrálásához szükség van egyetemi gyülekezetekre is. A megtért hallgatók, az elkötelezett hívő életük kialakításához, az „egyetemi” után végleges lakhelyükön keresnek állandó gyülekezetet. Amennyiben a református egyetemi közösségek vonzó hitéletet mutatnak az egyesületek által megtérített fiatalok számára, számíthatunk arra, hogy a hallgatók tanulmányaik végeztével később hitüket megelő és gyakorló egyháztagokká válnak új gyülekezetükben.

A két világháború között működő Soli Deo Gloria Diákszövetség egyetemi missziója jól példázza, az egyesület és az egyház egymást kiegészítő és erősítő szolgálatát.

A református egyetemi misszió jövője

Az egyetemisták közötti misszióknak egymást kiegészítő és erősítő három területen kell kiépülnie:

1. *Egyetemi gyülekezeti keretek között.*
2. *Egyetemi lelkészségek a felsőoktatási intézményekben.*
3. *Az oktatás tartalmában, a tudományok reszakralizálásával.*

Mind három szint alkalmas kisközösségek létrehozására (ima-, bibliakörök, tanulócsoporthok), illetve tömegrendezvények megszervezésére (evangelizáció, istentisztelet, fesztivál) is.

Az azonos hivatásra készülőkhöz számára az ökumenikus fórumot kell teremteni a közös problémákról való gondolkodásra, eszmecserére. Az egyetemi misszióban szolgáló lelkészeknek, fiataloknak fel kell készülnie a vallásközi párbeszédre is.

Az egyetemi misszióknak arra is ki kellene terjednie, hogy impulzusokat adjon a tudományok reszakralizálására.

Az egyetemi lelkészek szolgálatának megismertetése és elfogadtatása az egyházi és kulturális életben: a középiskolásoktól az egyházközségi presbitériumokig. Ez utóbbi azért fontos, hogy a fiatalok tanulmányaik végeztével minél hamarabb szolgáló, hitvalló, felelős értelmiségiként épüljenek be a gyülekezetekbe.

Egy lehetséges „vízió” a fővárosi református egyetemi misszió jövőjéről

A főváros területén a felsőoktatási központok közelében újabb egyetemi gyülekezetek létrehozása. A BREFGY budai helyszíne mellett a pesti oldalon egy újabb egyetemi gyülekezet létrehozására alkalmas helyszín lehetne a Kálvin téri Református Egyházközség tulajdonában lévő Városcsúcs üzletház megfelelő átalakítások után.² Emellett az egyes egyetemeken lelkészszékek létrehozását is szorgalmazni kellene.

Ebben a misszióban jelentős számú munkatársra van szükség; a lelkészek mellett *laikusokra* is: keresztyén egyetemi oktatók, a Károli Gáspár Református Egyetem Hittudományi Karán végzett protestáns teológusok, illetve a hallgatók önkéntes szolgálatára.

² Ebben az épületben irodát kaphatnának a keresztyén egyetemi egyesületeknek is. A nagyobb ünnepek alkalmával a Kálvin téri templomban lehetne istentiszteletet tartani.